

cipe verba oris mei, » id est, ne avertas aures tuas, neque despicias orationem meam.

Vers. 3.

3. QUONIAM ALIENI INSURREXERUNT ADVERSUM ME, ET FORTE QUÆSIERUNT ANIMAM MEAM; ET NON PROPOSUERUNT DEUM ANTE CONSPECTUM SUUM.

Explicat pericula a quibus liberari desiderat, dicens: « Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, » id est, Ziphæi, qui proximi videbantur, sed corde alieni erant a me, insurrexerunt contra me, irritantes Saulem ad me persequendum; « et fortes quæsierunt animam meam, » id est, et Saul cum armato exercitu, quæsierunt vitam meam ad extinguendum eam; hæc enim erat tota ratio persequendi; quia enim timebat Saul, ne aliquando David regnaret, cupiebat eum de medio tollere: quamvis enim Davidem innocentem esse Saul non ignoraret, tamen cupiditas retinendi in propria familia regnum, quam rationem status nunc vocant, faciebat ut justum videretur, quod injustissimum erat. « Et non posuerunt Deum ante conspectum suum, » id est, et neque illi, neque isti timorem Domini præ oculis habuerunt: illi enim, Ziphæi videlicet, gratiam regis legi Domini; et isti, Saul et satellites ejus regnandi cupiditatem justitiæ, quam Deus in primis observari jubet, anteposuerunt. Vere enim initium omnium malorum est avertere oculos mentis a Deo, et ejus lege naturali omnibus nota. Vide S. Thomam Quæst. De Malo, art. 3.

Vers. 4.

4. ECCE ENIM DEUS ADJUVAT ME, ET DOMINUS SUSCEPTOR EST ANIMÆ MEÆ.

Illi, inquit, non habuerunt Deum ante oculos suos; sed Deus habuit illos ante oculos suos, et vidit quid molirentur, et non permisit ut malam suam voluntatem impleverint. Illud, ecce, significat repentinam illustrationem Prophetæ, qua prævidit auxilium Dei sibi non defuturum, et tam certo prævidit ut tanquam de re præsentate dicat: « Ecce Deus adjuvat me; » particula enim, vel ponitur pro autem, vel subintelligitur aliquid, hoc modo: Illi non proposuerunt Deum ante conspectum suum, ut facere debuissent: « ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ, » id est, ecce video Deum me adjuvantem, et susipientem quasi in sinu suo custodiendam vitam meam, quam isti quærunt mihi eripere. Et vere repentinum et inopinatum fuit auxilium Dei; nam cum undique circumdedisset Saul exercitum suo Davidem, ut evadere non posset, repente venit nuntius ad Saulem, qui diceret Philisteos magno agmine se infudisse in regionem Saulis, quo nuntio coactus est Saul recedere a persequendo Davide, et fortasse orante Davide venit ille nuntius, et David, qui eum in spiritu præviderat, dicit: « Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ. »

5. AVERTE MALA INIMICIS MEIS, ET IN VERBATE TUA DISPERDE ILLOS.

Per imprecationem intelligitur prædictio, ut sæpe monuimus, et in hebræo legitur pro modo prædictionis: sic enim ad verbum reddi possunt verba hebræica: *Revertetur malum inimicis meis*; nostra autem lectio facilius esset, si ita legeremus: *Averte mala a me ad inimicos meos*. Sed in eundem sensum verba explicanda sunt. « Averte mala » quæ mihi impendent, a me, et converte illa ad inimicos meos. Quod quidem ita factum est; nam Saul Davidem persequabatur, et continuo factum est ut Philistæi persequerentur Saulem. Ita pericula, quæ imminabant a Saule Davidi, cæperunt imminere a Philistæis Sauli. Illud autem, *et in veritate tua disperde illos*, impletum est non diu postea; nam in montibus Gelboe perit Saul cum exercitu suo, in quo exercitu credibile est adfuisse, etsimiliter perisillos, qui Davidem persecuti fuerant: *disperdere enim hoc loco non significat dissipare, sed omnino delere et extinguere*, si vox hebræica consideretur. Vide lib. I Reg. cap. ult. Illud, *in veritate tua*, significat, *juxta promissiones tuas*, sive secundum justitiam tuam, qua reddis unicuique secundum opera sua, Matth. xvi.

6. VOLUNTARIE SACRIFICABO TIBI, ET CONFITEBOR NOMINI TUCO, DOMINE, QUONIAM BONUM EST.

Videns Propheta se continuo exaudidit, sive ex prænotione futuræ liberationis, sive ipso orante discesserit Saul propter pericula Philistinorum sibi denuntiata, gratias agit Deo, ac dicit: « Voluntarie sacrificabo tibi, » id est, promptissimo animo offeram sacrificium laudis; et idem aliis verbis repetens ait: « Et confitebor nomini tuo, » id est, confessionem laudis offeram tibi (nomen enim Dei pro ipso Deo ponitur), « quoniam bonum est. » Siquidem nomen Dei, pro re significata sumptum, id est, pro ipso Deo, res est omnium optima, ita ut Christus ipse dixerit: « Nemo bonus nisi solus Deus, » Math. xix, Luc. xviii, Marc. x. S. Augustinus recte monet, occasione adverbii *voluntarie*, Deum esse diligendum propter seipsum amore puro, non tam propter præmium aliquid, quam propter ipsius Dei summam et ineffabilem bonitatem; quam dilectionem qui habet, non minus Deo sacrificat, eique confitetur in adversis, quam in prosperis, siquidem Deus non minus bonus est, cum nos flagellat, quam cum pascit et reficit.

7. QUONIAM EX OMNI TRIBULATIONE ERIPUISTI ME, ET SUPER INIMICOS MEOS DESPEXIT OCULUS MEUS.

Ostendit ex effectu Deum esse bonum, quoniam tam cito exaudivit servum suum. « Quoniam, inquit, ex omni tribulatione eripui me, » id est, quoniam revelans mihi meam certam liberatio-

nem, jam in spe ex omni tribulatione liberasti me, » et super inimicos meos desepxit oculus meus, » id est, et in eadem prænotione jam oculus meus vidit inimicos meos prostratos et consumptos: refertur enim hoc ad id, quod antea dixerat, « in virtute tua disperde illos. » Nisi forte placeat, ut supra indicavimus, ipso Propheta orante incœpisse ejus liberationem, recedente videlicet Saule propter nuntium allatum de adventu Philistinorum; tunc enim sensus erit: Quoniam ex omni presenti tribulatione eripui me, et oculus meus vidit inimicos meos recedentes cum Saule duce ipsorum. Nam vox illa, *desepxit*, non significat *contemptum*, sed simplicem visionem, ut perspicuum est ex hebræica voce *raathah*; verti enim potuisset: *Super inimicos meos respexit*

PSALMUS LV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, in carminibus, intellectus David.

2. Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam.

3. Intende mihi, et exaudi me. Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum, 4. a voce inimici, et a tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates; et in ira molesti erant mihi.

5. Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.

6. Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ.

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam?

8. Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine.

9. Expectabam eum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, et tempestate.

10. Præcipita, Domine, divide linguas eorum; quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate.

11. Die et nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, et labor in medio ejus, 12. et injustitia.

Et non defecit de plateis ejus usura, et dolus.

13. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magnalocutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.

14. Tu vero homo unanims, dux meus, et notus meus:

oculus meus, id est, oculus meus libere et sine timore respexit inimicos meos. Vulgatus Interpretes posuit *despexit*, ut significaret Davidem ex alto loco vidisse inimicos prostratos, aut recedentes, juxta duas expositiones indicatas. Vere enim David *despexit*, id est, deorsum aspexit inimicos suos, sive quia tunc erat in monte edito corporaliter, sive quia spiritus prophetiæ in altum illum evertat, et ex alto divinæ revelationis inimicos suos vidit quasi jacentes in imo. Porro hic Psalmus quotidie in Ecclesia frequentatur ad horam primam, ut exemplo Davidis discamus adversus omnes persecutores armis orationis ad initium diei communiri, scientes quod « omnes qui pie vivere volunt in Christo Jesu, persecutiones assidue patiuntur, » II Timo iii.

PSALMUS LV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. s. h. — Victori, in Psalmis, eruditio David.

Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despicias deprecationem meam.

Attende mihi, et exaudi me. Humiliatus sum in meditatione mea, et conturbatus a voce inimici, a facie persequentis impii:

Quoniam projecerunt super me iniquitatem, et in furore adversabantur mihi.

Cor meum doluit in vitalibus meis, et terrores mortis ceciderunt super me.

Timor et tremor venit [al. venerunt] super me, et operuit me caligo.

Et dixi: Quis dabit mihi pennas columbæ, ut volam et requiescam.

Ut procul abeam, et commorem in deserto. SEMPER.

Festinabo [h. festina], ut salver a spiritu tempestatis et turbinis.

Præcipita, Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.

Die et nocte circumeuntes muros ejus: scelus et dolor in medio ejus. Insidie in vitalibus ejus, et non recedit de plateis ejus damnum et fraudulentia.

Non enim inimicus exprobravit mihi, ut sustineam: neque is qui me oderat, super me magnificatus est, ut abscondar ab eo.

Sed tu, homo unanims meus [al. tac. meus], dux meus, et notus meus:

15. Qui simul mecum dulces capiebas cibos ; in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16. Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes : quoniam nequitiae in habitaculis eorum, in medio eorum.

17. Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus salvabit me.

18. Vespere, et mane, et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.

19. Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum.

20. Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est ante saecula.

Non enim est illis commutatio, et non timebunt Deum.

21. Extendit manum suam in retribuendo. Contaminaverunt testamentum ejus ; 22. divisi sunt ab ira vultus ejus : et appropinquavit cor illius.

Molliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula.

23. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet : non dabit in aeternum fluctuationem justo.

24. Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos : ego autem sperabo in te, Domine.

Qui simul habuimus dulce secretum, in domo Dei ambulavimus cum terrore.

Veniat mors super eos, descendant in infernum viventes, quia nequitiae in congregatione eorum, in medio eorum.

Ego ad Deum clamabo, et Dominus salvabit me.

Vespere et mane et meridie loquar, et resonabo, et exaudiet vocem meam.

Redemit in pace animam meam, ab appropinquantibus mihi : multi enim fuerunt adversum me.

Exaudiet [al. *audivit*] Deus, et humiliabit eos, qui iudex est ab initio. SEMPER.

Non enim mutantur, neque timeant Deum.

Extendit manus suas [al. *manum suam*] ad pacifica sua : contaminavit pactum suum.

Nitidius butyro os ejus, pugnatur autem cor illius ; molliores sermones ejus ab oleo, cum sint lanceae.

Projice super Dominum charitatem tuam, et ipse te enutriet : non dabit in aeternum fluctuationem justo.

Tu autem, Deus, deduces eos in puteum interitus : viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos : ego autem fiduciam habeo tui.

Argumentum. — Ewaldi occasionem huius carmini delisse videtur quae, quo tempore res Iudaeorum ad finem vergabant (sae. VII ante C.), Hierosolymitanam civitatem hauriant discordiae intestinae : cf. vers. 10-12 ; sed cur hi versiculi non pertinerent ad I Sam. xxi, 2 ? Non est igitur cur titulo *fidem* denegemus. Juxta Hengstenberg, hic Psalmus nullum certum Davidis vitam articulum respicit ; sed potius sunt preces hominis proli a perditissimis et fallacissimis hominibus in summam angustiam adfacti, quibus tamen in precibus Davidis, mali non ignarus, multa meminit quae sibi acciderant, v. g. II Sam. xv. Ceterum strophae tres : vers. 2-9, audi, o Jova, a perditissimis hominibus in tantas me adductum angustias, ut, si possem, aufugerem longissime ; 10-16, plena est urbis violentia, certaminibus, nequitia, miseria, oppressione, fraude, estque inter eos a quibus injurias patior, niger aliquis, quocum arcissimum mihi vinculum fuit sanctioris necessitudinis ; 17-24, quos perfidos, fraudulentos, sanguinolentos ut perdas exire rogo, speroque firmiter te esse facturum.

1. Praeceptorum, fidibus *canendum*, maskil Davidis.
2. Audi, Deus, precepcionem meam, et ne te abscondas a supplicatione mea.
3. Attende ad me, et exaudi me ! circumvagos in querela mea, et ejulatus edo :
4. Ob vocem inimici, ante (propter) oppressionem improbi ; nam declinare faciunt super me iniquitatem, et in ira infestant me.
5. Cor meum dolore torquetur in pectore meo, et terrores mortis ceciderunt super me.

6. Timor tremorque invadit me, et operit me horror.
7. Et dixi : Quis dabit mihi pennas instar columbae ! vellem avolare et habitare securus !
8. En, longissime fugerem, commorarer in deserto.
9. Accelerarem evasionem mihi, longe a vento rapido, a procella.

10. Absorbe, Domine, divide linguam eorum : video enim violentiam et rixam in urbe.
11. Diu nocturne circummeant (violentia et rixa) in muris ejus, et iniquitas ac aeternitas in medio ejus.
12. Injustitiae (pravitates) in medio ejus, nec recedit a platea (foro) ejus oppressio et fraus.
13. Non enim hostis *manifestus* probris me afficit : alioquin ferrem ; non osor meus contra me *fastuose agit* : alioquin absconderem me (caverem mihi) ab eo.
14. Sed tu, homo secundum aestimationem meam, familiaris meus et notus meus ;
15. Qui una dulcem iniebamur familiaritatem, in domum Dei ibamus in *media* turba.
16. Desolationes (exitium) super illos ! descendant in orcum viventes (subito) ! nam prava sunt in domo eorum, in medio eorum.

17. Ego ad Deum clamare volo, et Jova salvabit me.
18. Vespere, et mane, et meridie querelas effundam et ejulabor, et audiet vocem meam.
19. Redemit (redimet) in pace animam (vitam) meam a pugna *quae mihi erat*, nam in multis (multi) sunt *pugnantes* mecum.
20. Audiet *me* Deus, et respondebit (pro me) eis, Deus, qui solio sedet ab antiquo (aeterno), eis, quibus non sunt mutationes, nec timeant Deum.
21. Emittit (hujusmodi homo) manus suas (viam) in amicos suos, Dissolvit (vel *profanat*) foedus suum.
22. Laeves sunt dulcedines oris ejus, et bellum *est* cor ejus ; leniora sunt verba ejus oleo, et illa *sunt* gladii stricti.
23. Projice in Jovam onus tuum, et is sustentabit te : non sinit in perpetuum nutare probo (orobum).

24. Et tu, Deus, detruas eos in foveam perditionis (orenn); viri sanguinum et fraudis non dimidiabunt dies suos.

NOTE.

Vers. 2. *Abcondas.* Latet in hoc verbo *anthropopathia*, deducta ab amico vel patrono, qui praevidens ab homine egeno se implorandum, non patitur se reperiri, sed sua quaerit subterfugia. Cf. *Deid.* xxii, 4, 3, 4; *Isai.* lviii, 7. — Vers. 3. Apte hisce verbis vates declarat inconditas voces et ululatus, vi summi doloris ipsi expressos, in quos erumpere pro priscorum hominum simplicitate nec heroibus dedecori erat. — Vers. 4. *Iniquitatem*, mala consilia in me, quasi torrentem in murum labefactandum, derivent. — Vers. 8. *Longissime fugerem*, propr. *elongabo fugere*. — Vers. 9. *Evasionem*; alii, *ad refugium* aliquod. *Longe a*, vel *ante ventum* et procellam, puta furorem et impetum hostium meorum. Alii, fugerem celerius *quam ventus*, etc. — Vers. 10. *Absorbe*, degluti, perde, puta eos e medio, sicut *Bathanem* et *Ahiozem*; vel potius *absorbe*... linguam, etc. *Linguam*, eorum consilia, ut ipsi inter se dissentiant: cf. *Gen.* xi, 7, 9. *Urbe*, Hierosolymis. — Vers. 11. *In muris... in medio*, i. e. in *tota urbe*. — Vers. 14. *Secundum aestimationem meam*, i. e. quem ego mihi ipsi aequiparo, meus alter ego; Maurer, *quem maximi putavi*. — Vers. 15. *Familiaritas* privata *in turba* opponitur. Alexandrini vel acceperunt *וידן* pro *וידן* sive *וידן*, vel *וידן* pro *conventu* quovis, atque sic etiam pro *convivio*, *symposio*. — Vers. 16. Pro *desolutiones*, etc. Masorethi legi jubent, *decipiat mors* et obruat *cos*. — Vers. 20. Pro *respondet*, alii vertunt, *affliget*. *Mutationes*, in meliorem agendi rationem, ait Maurer; reciproca fides et amicitia, ait Ewaldus; quorum stationis in scelere vices non permittantur, ait Hengstenberg. — Vers. 22. Alii, *mollia sunt butyruca*, gall. *crèmes*. Pro *oris ejus*, potest verti, *quoad os ejus*. — Vers. 23. *Onus*: ita Hebraei; alii, *sortem*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in carminibus, intellectus David.

In titulo nihil est, quod non sit alias explicatum. Argumentum esse volent Sancti Patres Hilarius et Hieronymus de passione Christi; Euthymius et Theodoretus Psalmum exponi volent de Davide fugiente persecutionem Saulis, vel potius Absalonis; S. Augustinus, de homine justo in tribulatione posito, sive de corpore Christi, quod est Ecclesia. Sed omnes expositiones admittere debent, aut certe possunt: nam quod de Davide Psalmus ad litteram recte exponatur, intelligi potest ex praecedente et sequente, et ex aliis multis, ubi disertis verbis ponitur in titulo, Psalmum esse compositum occasione talis vel talis persecutionis, quam David patiebatur; quod etiam David figuram Christi gesserit, et quod Psalmi fere omnes ad Christum principaliter pertineant, dubitari non potest, cum ipse Dominus aliquoties Psalmos de se scriptos allegaverit, et *Luc.* cap. ult. dixerit: «Necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me.» Denique quod exemplo Davidis omnis justus eodem modo orare possit, datum esse non potest.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 4. 4. EXAUDI, DEUS, ORATIONEM MEAM, ET NE DESPEREXIS DEPRECATIONEM MEAM; INTENDE MIHI, ET EXAUDI ME.

Incipit David quasi a proemio, quo captatur benevolentia Judicis, ac petitur ut benigne et attente audire velit; ac primum dicit: «Exaudi, Deus, orationem meam.» Deinde ne forte oratio, vel persona orantis displiceat, utrumque commendat, ac de oratione dicit: «Ne desperexis deprecationem meam,» id est, humilem et supplicem precem meam: id enim proprie significat vox hebraica hoc loco posita; de persona vero orantis addit: «Intende mihi, et exaudi me,» id est, benigne me respice, et benignam aurem mihi

porrige. Fortasse etiam ter eandem orationem repetit, quia noverat Deum esse Trinitatem, et orationem dirigit ad Patrem, deprecationem ad Filium, personam orantis ad Spiritum Sanctum. Denique tertio idem aliis verbis orat, ut affectum et desiderium ostendat: quo modo et «Christus in horto eandem orationem tertio repetivit,» *Matth.* xxvi, et Apostolus «ter Dominum rogavit,» *11 Cor.* i.

2. CONTRISTATUS SUM IN EXERCITATIONE MEA, ET CONTURBATUS SUM A VOCE INIMICI, ET TRIBULATIONE PECCATORIS.

Exponit nunc materiam orationis suae, quae est vehementis persecutio inimicorum, ob quam con-

tribabatur et conturbabatur, et a qua liberari desiderabat. In hebraeo, pro voce *contristatus*, est verbum *אריד* *arid*, quod significat *flere*, sive *utulabo*; sed futurum ponitur pro praeterito, ut ex versione Septuaginta et S. Hieronymi perspicuum est; et pro voce, in *exercitatione mea*, est *שחי* *sichi*, quod significat *meditationem*, et *submissa voce locutionem*. Itaque sensus est: *Flevi dum exercerer cogitando, et mecum ipse conferendo miseras meas; quod idem est cum eo, quod nos habemus; «Contristatus sum in exercitatione mea.»* Sed verba hebraica clariora sunt. Sequitur: «*Et conturbatus sum a voce inimici, et a tribulatione peccatoris,»* id est, non solum tristis fui, et flevi ob praesentes miseras, sed etiam timi futuras, «conturbatus a voce inimici,» comminantis longe pejora; et a tribulatione, «quam minabatur peccator inimicus meus. Idem enim est a voce inimici, et a tribulatione peccatoris; nam inimicus peccator voce sua tribulationem minabatur innocenti. Istum autem inimicum peccatorem intelligere possumus, tum Saulem aut Absalonem respectu Davidis, tum Caipham et Annam respectu Christi, tum quemlibet persecutorem respectu hominis probi.

Vers. 3. 3. QUONIAM DECLINAVERUNT IN ME INIQUITATES, ET IN IRA MOLESTI ERANT MIHI.

Ostendit non vanam fuisse turbationem suam. «*Quoniam*» inimici «*declinaverunt*, inquit, in me iniquitates,» id est, proiecerunt in me falsa crimina, convicia, calumnias, opprobria, ut exponunt SS. Patres Hilarius et Augustinus: ex quo intelligimus vocem *iniquitates* esse in casu accusandi, non in casu nominandi, ut nunc habent codices graeci communiter. «*Et in ira molesti erant mihi,»* id est, et ob iram in me conceptam, molesti erant non verbis tantum calumniantes, sed etiam factis me persequentes.

Vers. 1. 4. COR MEUM CONTURBatum EST IN ME, ET FORMIDO MORTIS CECIDIT SUPER ME.

Explicat magis in particulari, quod dixerat, «conturbatus sum: Conturbatum, inquit, est cor meum in me,» id est, in intimis meis, ubi sedes cordis est, conturbatus sum. In hebraeo habetur clarius, *cor meum doluit in medio mei*. Et subjungit rationem, dicens: «*Et formido mortis cecidit super me:»* nulla enim res facilius ad infima descendit, et magis totum hominem turbat, quam mortis imminens periculum. Hoc impletum fuisse in Davide, cum plorans fugeret a facie Absalon, et in Christo, cum in horto paveret, et sudorem sanguineum funderet, *Matth.* xxvi, *Luc.* xxii, notissimum est.

Vers. 5. 5. TIMOR ET TREMOR VENERUNT SUPER ME, ET CONTEXERUNT ME TENEBRAE.

Idem aliis verbis dicit, et quasi summam omnia comprehendit: nam timor in anima erat, tre-

mor in corpore, tenebrae autem meroris totum hominem operuerant: sicut enim laetitia exhilarat et dilatat cor, sic etiam moestia constringit et obducit, ac per hoc tenebras facit; unde etiam qui morient tenebras quaerunt, in cubilibus se abdunt, fenestras claudunt.

6. ET DIXI: QUIS DABIT MIHI PENNAS, Sicut Columba? ET VOLABO, ET REQUIESCAM.

Verba sunt justis suspirantis ad patriam caelestem, neque enim alibi vera requies invenitur, quasi dicat: *O si nunc possim ad altissimos montes caelestis Hierusalem confugere, quomodo columba potest pernicitate sua unguis accipitris evadere, vel quomodo columba tempore diluvii, «cum non inveniret, ubi requiesceret pes ejus, ad manus Noe, atque ad arcam rediit,» Genes.* viii! Proprie autem justus columbae comparatur, quae innocens est animal, fecundum, et simplex; et non pugnando, sed fugiendo vincit: sic enim et vir justus adversus tentationes accipitris Tartarei fugiendo potius quam disputando, vel altercando vincere solet.

7. EGGE ELONGAVI FUGIENS, ET MANSI IN SOLITUDINE.

Haec satis apposite Davidi conveniunt, qui fugiens Saulem, et postea Absalonem, ad desertum se contulit, quasi dicat: *Quia non datur mihi, ut instar columbae ad locum vere quietis ascendam, feci quod potui: nam «elongavi fugiens, et mansi in solitudine.»* Idem convenit cuilibet viro justo in tribulationibus posito, qui cum possit ad patriam commigrare, elongat se cogitatione a tumultibus saeculi, quantum potest, et ad solitudinem cordis et conscientiae se transfert, ubi solus cum solo Deo colloquens, aliquantulum quietem invenit.

8. EXPECTABAM EUM, QUI SALVUM ME FECIT A PUSILLANIMITATE SPIRITUS, ET TEMPESTATE.

In ea solitudine, «expectabam Deum,» id est, auxilium ejus, «qui me salvum fecit,» id est, qui alias salvum fecit, et salvum facere solet, «a pusillanimitate spiritus et tempestate,» id est, a parvo animo ad tolerandum, et a magna tentatione. Ubi conjunguntur duo, quae mirum in modum amplificent necessitatem auxilii divini: nam si parvitati animi contingat parva tentatio, vel magno animo magna tentatio, aequale erit certamen; sed si cum parvitate animi jungatur magna tentatio, intolerabilis erit. Hoc igitur nunc dicit sibi accidisse, ac proinde petit a Deo, vel ut sibi addat vires, vel diminuat tentationem, vel (quod magis optandum est) utrumque faciat. Sed codices hoc loco sunt admodum varii; nam hebraicus habet ad verbum: *Festinabo, ut salver a spiritu concitato, a tempestate.* Graecus autem habet: *Expectabam Deum, qui me salvum faceret a pusillanimitate et tempestate.* Noster autem Interpres videtur aliqui-

pacem, et id faciet ea ratione, quoniam iniquum erat ut multi contra me unum pugnant. Quod si hoc duriusculum videatur, poterit cum Euthymio ita exponi: « Redimet in pace, » id est, sine labore meo, « animam meam, » id est, vitam meam, « ab his qui appropinquant mihi, » ut mihi noceant, quoniam isti ipsi antea inter multos alios erant mecum: proinde proditorie et injuste contra me pugnant, qui paulo antea in meis castris militabant. Impletum est hoc in Davide, qui in prælio contra Absalonem sine labore vicit, quia domi remansit, ut dicitur II Reg. xviii. Impletum quoque est in Christo, qui liberatus est a morte per resurrectionem omnino in pace, et sine labore.

Vers. 21. **21. EXAUDIET DEUS, ET HUMILIABIT ILLOS, QUI EST ANTE SÆCULA.**

« Exaudiet, » inquit, me, qui oppugnor injuste, « et humiliabit eos, » qui me oppugnant, is « qui est ante sæcula, » id est, Deus creator sæculorum. In hebræo significantius habetur: *Qui sedet ab initio*, id est, qui ab initio mundi iudex sedet omnium hominum, is iudicabit pro me, et condemnabit adversarios meos.

Vers. 22. **22. NON ENIM EST ILLIS COMMUTATIO, ET NON TIMEBURUNT DEUM: EXTENDIT MANUM SUAM IN TRIBUENDO.**

Merito, inquit, humiliabit illos justus Iudex, quia « non est illis commutatio, » obdurati enim sunt, neque penitent eos sceleris sui; « et non timebunt Deum, » sed magis homines reveriti sunt, ideo Deus « extendit manum suam in retribuendo » singulis prout merebantur. Non desunt, qui illud, *non est illis commutatio*, volunt debere exponi: Non est illis redditio vicissitudinis, et hanc esse vim græcæ vocis. Sed vox hebraica non potest accipi pro redditione vicissitudinis: nam S. Hieronymus recte verit, *non mutantur*, et similiter reddidit Symmachus, Theodoro teste: proinde si velimus concordare codicem græcum cum hebraico, oportet vocem illam ἀλλάγησιν accipere hoc loco pro commutatione hominis a vitio ad virtutem, non pro permutatione unius rei cum altera; et potest ita accipi, ut communiter accipiunt Interpretes tum græci, tum latini, quia vox illa generalis est.

Vers. 23. **23. CONTAMINAVERUNT TESTAMENTUM EJUS, ET DIVISI SUNT AB IRA VULTUS EJUS: ET APPROPINQUAVIT COR ILLIUS.**

Hic versiculus obscurissimus est propter mutationes numeri singularis in numerum multitudinis. In hebræo habetur in singulari: *Contaminavit testamentum ejus, diviserunt*, sive *molliverunt* præ *butyro* os suum, vel *os ejus*; sed cum dicitur, *contaminavit*, potest exponi, *contaminavit unusquisque testamentum ejus*, quod est idem cum illo, *contaminaverunt testamentum ejus*. Illud etiam, præ

butyro, si legatur vox hebraica חמאתו *chama-hoth*, per *ti*, non per *th*, significabit *præ ira*, vel *ab ira*, ut verum Septuaginta Interpretes. Illud etiam, *diviserunt*, potest etiam significare, *divisi sunt*: nam utramque significationem habet vox חלקו *chalecu*; sensus igitur hic erit: Deus juste extendit manum suam in retribuendis suppliciis inimicis meis, quoniam illi non solum non voluerunt mutari de vitio ad virtutem, sed magis ac magis contaminaverunt testamentum, sive pactum ejus, malis suis operibus, prævaricando leges ejus: propterea « divisi sunt, » hoc est, dispersi ac dissipati sunt ab ira vultus Dei, « quia appropinquivit cor illius, » Dei videlicet, ad eos puniendos.

Vers. 24. **24. MOLLITI SUNT SERMONES EJUS SUPER OLEUM, VERS. 24. ET IPSI SUNT JACULA.**

Redit ad malitiam præcipui proditoris, qualis fuit Achitophel respectu Davidis, et Judas respectu Christi. « Molliti, inquit, sunt sermones ejus super oleum, » id est, præ oleo; « et tamen ipsi sermones ejus non sunt verba, sed jacula, sive lanceæ; delectant aures, feriunt corda: tales sunt omnes occulte detractiones, omnes blanditiæ meretricum, omnes persuasiones hæreticorum, omnes proditorum simulationes.

Vers. 25. **25. JACTA SUPER DOMINUM CURAM TUAM, ET IPSE TE ENUTRIET: NON DABIT IN ÆTERNUM FLUCTUATIONEM JUSTO.**

Consolatur Propheta in fine Psalmi se, et sui similes, atque exhortatur ad fiduciam totam in Domino collocandam, qui sine dubio sollicitus est pro servis et amicis suis, ut S. Petrus admonet in I Epist. cap. v: « Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis: » quod ipsum copiose, et multis exemplis allatis Christus ipse monet, *Matth. vi*. Quæ non eo pertinent, ut otiose vivamus, et de victu querendo solliciti nullo modo simus, sed ut non anxie et perturbate vivamus, ac ut præcipuum spem et fiduciam non in nostris viribus, vel industria, sed in Dei misericordia et providentia colloceamus. « Jacta, » inquit, o anima mea, et quisquis est timens Deum, « in Dominum curam tuam, » id est, relinque providentiæ divine curam eorum, quæ tibi necessaria sunt ad vitam, sive sustentandam, sive protegendam; « et ipse te enutriet, » ipse tibi de necessariis omnibus providebit, benedicens laboribus manuum tuarum, et prosperans omnia opera tua; nec solum enutriet te, sed etiam defendet ab inimicis, etsi aliquandiu flucturatum permissit ad probandum patientiam, sive defectu rerum necessariarum ad vitam, sive persecutionibus impiorum: tamen hæc non diu durabunt, quia non permittit Deus justum in æternum ærumnarum fluctibus agitari: æterna enim tribulatio solis impiis reservatur, ut dicitur in sequenti versiculo.

Æterna
tribulatio
solis
impis
reservatur.

Vers. 26. **26. TU VERO, DEUS, DEDUCES EOS IN PUTEUM INTERITUS.**

Impios videlicet, tu Deus iudex deduces in puteum mortis, unde nunquam emergere poterunt. Vocatur autem *puteus interitus* ipsa gehenna ignis æterni, in qua qui decidunt, perpetuo moriuntur; vivunt enim semper in pœnis, ut semper moriantur, et mortis finem, quem cupiunt, nunquam inveniunt.

Vers. 27. **27. VIRI SANGUINUM, ET DOLOSI NON DIMIDIABUNT DIES SUOS: EGO AUTEM SPERO IN TE, DOMINE.**

Non solum viri, qui insidiantur sanguini, præcipitabuntur in puteum mortis æternæ, sed etiam hic in terris non diu vivant: justum enim judicium est, ut qui vitam eripiunt, vitam perdant. Sic enim Deus ait *Genes. ix*: « Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius; » et Dominus *Matth. xxvi*: « Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. » Sed hæc omnia testimonia tum *Psalmi* hujus, tum *Genesis* et *Evangelii*, non significant omnes omnino, qui occidunt, esse occidendos; sed eos tantum, qui injuste occidunt, et eos præcipue, qui ex insidiis occidunt: illi enim proprie sunt viri sanguinum

guinum
sunt qui
ex insidiis occi-
dunt.

et dolosi. Deinde neque significant omnes omnino, qui ex insidiis occidunt, gladio perituros, sed ut plurimum fieri, ut occidantur vel a judice, vel ab hostibus, vel a se ipsis, vel a casu aliquo, qui tamen respectu Dei non sit casus, sed dispositio providentiæ ipsius. Tenique illud, *non dimidiabunt dies suos*, non est accipiendum mathematicè, id est, nimis subtiliter; sed est modus loquendi, quo vite brevitatis significatur. Quod autem quidam obijciunt ex *Psalm. lxxii*: « Et dies pleni inveniuntur in eis, » non impedit veritatem hujus versiculi; nam S. Hilarius hoc loco scribit, verba illa intelligi de justis, hæc de iniquis: quod si etiam quis contendat, utraque intelligi de peccatoribus, responderi poterit illud non dici de viris sanguinum et dolosis, sed de aliis peccatoribus, vel de paucis quibusdam, qui interdum extra communem regulam diu vivere permittuntur. Concludit Propheta illis verbis sibi valde familiaribus: « Ego autem spero in te, Domine, » quæ videntur referenda ad omnia supra dicta, ut sensus sit: Ego autem, tum ut liberer a proditoribus, qui sunt hostes occulti; tum ut evadam inimicis manifestos; tum ut non incidam in pœnas impiorum, ut non eadem in puteum interitus, ut dies mei in medio cursu non deficiant: spero in te, Domine, non in viribus meis

PSALMUS LVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *In finem. 1. Pro populo, qui a sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyti in Geth.*

2. Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.

3. Conculcaverunt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes adversum me.

4. Ab altitudine diei timebo: ego vero in te sperabo.

5. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

6. Tota die verba mea execrabantur: adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.

7. Inhabitabunt, et abscondent: ipsi calcaneum meum observabunt.

Sicut sustinerunt animam meam, 8. pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes. Deus, 9. vitam meam annuntiavi tibi: postisti lacrymas meas in conspectu tuo,

Sicut et in promissione tua. 10. Tunc convertentur inimici mei retrorsum.

V. s. h. — *Victori, pro columba muta, eo quod procul abierit David humilis, et simplex, quando tenuerunt eum Palestini in Geth.*

Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.

Conculcaverunt me insidiatores [*h. decantatores*] mei tota die: multi enim qui pugnant contra me, Altissime.

Quicumque die territus fuero, ego [*al. tac. ego*] in te confidam.

In Deo laudabo verbum ejus [*al. tac. ejus*], in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

Tota die sermonibus me affligebant: contra me omnes cogitationes eorum in malum.

Congregabuntur abscondite, ipsi [*al. tac. ipsi*] plantas meas [*h. calcaneos meos*] observabunt: expectantes animam meam.

Quia nullus est salvus in eis: in furore populos detrahe, Deus.

Secretiora mea [*h. motum meum tu*] numerasti, pone lacrymam meam in conspectu [*al. utre*] tuo, sed non in narratione tua.

In quacumque die invocavero te, ecce cognovi quoniam Deus meus es.

11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem; in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi homo.

12. In me sunt, Deus, vota tua, quae reddam, laudationes tibi.

13. Quoniam eripuisti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

Tunc convertentur inimici mei retrorsum, in quacumque die invocavero: hoc scio, quia Deus meus es [al. add. *tu*].

In Deo laudabo verbum: in Domino praedicabo [*h. laudabo*] sermonem.

In Deo speravi: non timebo quid faciat mihi homo. In me sunt, Deus, vota tua: reddam gratiarum actiones tibi.

Quia liberasti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu: ut ambulem coram Deo in luce viventium.

Argumentum. — Strophae tres, quarum prima vers. 9-5, et secunda vers. 6-12, canit mala quae patiat vates ab adversariis vitae suae insidiantibus, ac spem quam repositam habet in Jova; tertia vers. 13-14, liberati a periculo gratias refert.

1. Praecentori, de columba muta remotorum, Davidis carmen mysticum, cum comprehenderunt eum Philistaei in Geth.

2. Miserere mei, Deus; nam inhiat mihi homo, toto die pugnans premit me.

3. Inhiant insidiatores mei toto die, nam (sane) multi sunt bellantes mihi insolenter.

4. Quo die timeo, ego in te fiduciam colloco.

5. De Deo glorior, de verbo ejus; in Deo fiduciam colloco, non timeo: quid faciet caro mihi?

6. Quotidie res meas affligunt; contra me omnia eorum cogitata in malum.

7. Conveniunt, abscondunt laqueos mihi; ipsi calcaneos (vestigia) meos observant, quandoquidem insidiantur vitae meae.

8. Propter malitiam eorum demitte in illos fulmen, in ira tua gentes dejice (sterne), Deus.

9. Fugam meam (fugae meae gressus) numerasti; pone lacrymas meas in utro tuo: nonne in libro tuo consignatae sunt?

10. Tunc convertentur retrorsum hostes mei, in die quo invocavero; hoc scio, Deum esse pro me.

11. De Deo glorior, de verbo ejus; de Jova glorior, de verbo ejus.

12. In Deo fiduciam colloco, non timeo: quid faciet homo mihi?

13. Super me, Deus, vota tua; solvam eucharistica sacrificia tibi.

14. Nam liberasti animam meam a morte; nonne pedes meos (liberasti) ab impulsione ad lapsum, ut ambulem coram Deo in luce viventium?

NOTE.

Vers. 1. cf. *I Sam.* xxi, 10. *Remotorum*, puta hominum, exsulium; alii, a locorum. Rosenmullero placet Aben-Esræ sententia, verba de columba muta, etc., initium esse carminis, ad cuius modulus David hunc Psalmum composuit. Juxta Hengstenberg, tituli prima pars allegorica est, quam deinde secunda pars declarat. Columba, quum sit innocentie inermis symbolum, est Davides; muta dicitur eo sensu quo *Ps.* xxxvii, 14; *remotorum*, id est, inter homines remotos, extraneos. *Carmen mysticum*: conf. argumentum *Ps.* xvi. — Vers. 2. *Homo*, collective positum. *Pugnans*: alii, *vorator*, ob parallelismum. — Vers. 3. *Insolenter*: alii, *erecta*, puta fronte: non male. — Vers. 5. *Verbo*, puta *lege*, ait Maurer; alii: auxilio promisso; quidam, hoc sensu: mea in Deum fiducia efficiam ut appareat ejus in promissis fidelitas; vertique, in *Deo glorifico sermonem ejus*. *Caro*, homo imbecillis: cf. *Isai.* xxxi, 3. — Vers. 6. *Affligunt*, i. e. impediunt; Hengstenberg, verba mea affligunt, i. e. in pravum sensum inloquent. — Vers. 7. *Pro conveniunt*, Maurer *deflectunt a via*, i. e. delitescunt. *Abscondunt sese ad insidias*, juxta multos. *Insidiantur*, proprie attendunt ad animam meam; alii, *expectant*, vel *sperant*. — Vers. 8. Maurer cum multis, in malitia sua, ut sperant, est liberatio eis. Alii: *Cum tanta malitia num fiet liberatio eis?* nequaquam. — Vers. 9. *Nonne*, certe. — Vers. 13. *Super me*, i. e. meum jam est solvere vota tibi facta. — Vers. 14. *Ambulare coram Deo* est vitam Deo placentem agere. *In luce viventium*, inter vivos.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, pro populo, qui a Sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem cum tenuerunt eum Allophyti in Geth.

In hoc titulo habetur primo materia, sive argumentum Psalmi; deinde auctor, et excellentia Psalmi. Sed haec omnia pendunt ex historia, quae habetur lib. *I Reg.* cap. xxi, ubi scribitur Davidem fugisse a Saul, qui eum quaerebat ad necem; et pervenisse ad Achis regem Geth Philistaeum; sed cum a Philistaeis agnitus fuisset, et detentus tanquam hostis ipsorum, simulasse insaniam et furorem, et eo modo a manibus eorum elapsus venisse in speluncam quandam, ibique ad eum congregatum fuisse populum quadringentorum hominum exulium et miserorum. Ex hac historia colligimus populum elongatum a Sanctis, pro quo scribitur Psalmus, esse populum illum quadringentorum exulium, qui ad tabernaculum Dei accedere non poterant, sed cum Davide huc atque illic vagabantur: et hoc est argumentum Psalmi, deploratio miseriarum Davidis et populi ejus. Auctor et excellentia Psalmi continetur in illis verbis: *David in tituli inscriptionem*: nam tituli inscriptio, ut intelligi potest voce graeca *στυλογραφία*, est inscriptio incisa in columna ad aeternam memoriam. Sensus igitur est: Psalmus Davidis scriptus ab eo, quasi incusus in columnam, ad memoriam sempiternam. Denique occasio scribendi fuit illa evasio de manibus Philistinorum per simolatam stultitiam, quando tenerunt eum Allophyti, id est, Philistaei in Geth. S. Hieronymus ita vertit hunc titulum: *Pro columba muta, eo quod procal asterit David simplex et humilis, quando tenuerunt eum Philistaei in Geth*. Quae versio satis convenit cum verbis hebraicis, ut nonne habentur in Bibliis; et pro columba muta, intelligitur idem David, qui obtulit, quando stultum se finxit. Ceterum Septuaginta Interpreter, viri doctissimi, sine dubio recte verterunt, quod in libris hebraicis invenerunt. Ideo dicendum est, per columbam, quae legitur in hebraeo, illos intellexisse populum, et vertisse sensum, non verba. Saep enim in Scripturis populus per columbam significatur. Per vocem *עלם* *elem*, quod significat *mutum*, illi verterunt, *a Sanctis*, quia habuerunt in suo codice inverso modo easdem litteras *עלם* *meri*, quod est *a Deo*, et per *Deum* intellexerunt arcam Dei; et, ut claritorem sensum redderent, verterunt, *a Sanctis*, id est, a sanctuario, ubi erat arca Dei. Per vocem *ביתם* *mitam*, quam S. Hieronymus vertit *simplicem*, et *humilem*, ipsi verterunt *inscriptionem tituli*, quia legerunt *כתבם* *metiab* quod *inscriptionem* significat. S. Hilarius et S. Augustinus totum Psalmum de Christo exponunt, qui per Davidem figuratus est; et per tituli inscriptionem S. Augustinus titulum Crucis intelligit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. MISERERE MEI, DEUS, QUONIAM CONGULGAVIT ME HOMO: TOTA DIE IMPUGNANS TRIBULAVIT ME.

Incipit ab oratione, et misericordiam postulata,

quoniam miseriam suam agnoscebat: patiebatur enim in lignam persecutionem Saulis, et cum ab ea declinare vellet, incidit in graviorem Philistinorum; et ab utraque ad tempus liberatus, in

spelunca interim exul et inops delitescerat. « Miserere, inquit, mei, Deus, » qui miserorum unicum soles esse refugium. « Quoniam conculcavit me homo, » id est Saul; dicit autem homo, potius quam Saul, ut opponat hominem Deo, quasi dicit: Tu, Deus, miserere, quandoquidem homo est, qui me tribulat; celum aspicio, dum a terra despicio; ad Dominum confugio, dum conservus me persequitur. « Tota die impugnans tribulavit me, » hoc est, non semel mihi nocuit, sed omni tempore mihi molestus fuit, neque me unquam quiescere passus est. Hæc verissima esse intelligit, qui legerit primum librum Regum. Neque difficile erit hæc omnia ad Christum applicare, qui propter nos factus est homo, et tamen homo semper cum impugnavit, et tribulavit a nativitate usque ad sepulturam, et postea corpus ejus, quod est Ecclesia, impugnare et tribulare non cessat, neque ad diem usque iudicii cessabit. Significatur autem nomine hominis, cum dicitur: « Conculcavit me homo, » vel diabolus, qui in Evangelio Math. xiii dicitur « inimicus homo, » vel ipsum genus humanum, quantum spiritus Dei caret, et nihil est nisi homo, juxta illud I Corinth. ii: « Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? » Et paulo infra: « Nonne homines estis? » unde et Dominus, Math. xvi, distinguit Apostolos ab hominibus, cum dicit: « Quem dicunt homines esse Filium hominis? et vos autem, quem me esse dicitis? »

Vers. 2. 2. CONCLAVEVERUNT ME INIMICI MEI TOTA DIE: QUONIAM MULTI BELLANTES ADVERSUM ME.

Non solus Saul, sed omnes servi ejus Davidem persequabantur, et contereere nitentur. Nec solus diabolus, sed omnes ministri ejus adversus Christum et Ecclesiam bella gerebant, et gerunt.

Vers. 3. 3. AB ALTITUDE DIEI TIMEBO: EGO VERO IN TE SPERABO.

Hic variant hebræa et græca; nam in hebræo conjungitur altitudo cum versiculo superiore, hoc modo: *Multi bellantes adversum me altissime; et deinde sequitur alter versiculus: Deum timebo, ego in Deo confidam.* Sed de hac distinctione Judæorum parum laboramus, quoniam in textu antiquo nulla erat distinctio. In græcis codicibus additur negatio, hoc modo: « Ab altitudine diei non timebo; » et sic etiam legit S. Hilarius. Sed nostram lectionem approbat S. Hieronymus in epist. ad Sumian et Fretellam, ubi dicit negationem esse superadditam; et in commentario hujus Psalmi utramque lectionem multiplicat. Igitur sensus est: Ego tametsi tam multos habeam inimicos, tamen non ab illis timebo, sed « ab altitudine diei timebo » id est, a divinis iudiciis timebo, quæ procedunt, ab altissimo lumine, quæ est in meridie, quod lumen omnia penetrat, etiam intima cordium; sed

cum timore spem quoque adjungam: ego enim, qui timebo ab altitudine luminis tui, simul etiam in tua misericordia et bonitate confidam.

4. IN DEO LAUDABO SERMONES MEOS, IN DEO SPERAVI: NON TIMEBO QUID FACIAT MIHI CARO.

Explicat clarius fiduciam suam et rationem fiducia: Deus enim per Samuelem olim promiserat Davidi regnum; nam lib. I Reg. cap. xiii, dicit Samuel de Davide: « Quæsit sibi Dominus virum secundum cor suum, et præcepit ei ut esset dux super populum suum; » ac deinde eodem lib. cap. xvi, jussit eum iungi in medio fratrum ejus. Hæc igitur promissio erat causa fiducia, et de hoc dicit: « In Deo laudabo sermones meos, » id est, fretus auxilio Dei, laudabo aliquando promissiones mihi factas a Deo, tanquam verissimas, quando videlicet complete fuerint. « In Deo speravi, » ad implendas scilicet ejus promissiones; et ideo « non timebo quid faciat mihi caro, » id est, non timebo minas et persecutiones inimicorum meorum, qui caro sunt, id est, infirmi et fragiles, si cum Deo, qui mihi salutem et regnum promisit, comparantur. In hebræo habetur, *laudabo verbum ejus*, sed non repugnat nostræ lectioni, quæ habet, *sermones meos*, siquidem illa promissiones erant Dei, quia ille promiserat, et erant Davidis, quia illi promiserat. Potest etiam fieri ut Septuaginta Interpretes non legerint דברו *debaro*, *verbum ejus*, sed דברי *debari*, *verbum meum*; sola enim differentia consistit in una minima littera. Non erit difficile de Christo exponere hunc versiculum, siquidem Angelus promittens Virgini, ait: « Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, » etc.; et ipse Christus verissime dicere potuit: « Non timebo quid faciat mihi caro. »

5. TOTA DIE VERBA MEA EXEGRABANTUR, ADVERSUM ME OMNES COGITATIONES EORUM IN MALUM.

Redit ad explicandam malitiam adversariorum suorum, ac dicit eos toto tempore, quo apud illos fuit, non cessasse vilipendere omnia verba et facta ejus, et excogitare quomodo eum perderent, quod non minus convenit in scribas et phariseos calumniantes verba et opera Christi, et consilia agitantes de morte ejus, quam in Saulum et ministros ejus erga Davidem. Dixit autem verba et opera, quia vocabulum *verbi* apud Hebræos et verba et opera significat.

6. INHABITABUNT, ET ABSCONDENT: IPSI CALCANEUM MEUM OBSERVABUNT.

Addit aliam malam adversariorum suorum qualitatem. « Inhabitabunt, inquit, et abscondent, » id est, simul habitare solebant mecum, tanquam amici et contubernales; et interim abscondebant se, et tecto atque occulte machinabantur dolos. « Et calcaneum meum, » id est, gressus meos, actiones meas « observabant, » ut

me ad casum impellerent. Hæc enim erga Davidem ministri Saulis, et erga Christum Judæi faciebant. Quamvis autem verba, *inhabitabant et abscondent*, sint futuri temporis, tamen apud Hebræos pro præterito, ac præsertim pro imperfecto præterito frequenter accipiuntur. S. Hieronymus ex hebræo verit, *congregabuntur*; sed vox hebraica יגורו *iguru* a Septuaginta lecta est יגורו *iguru*, per 7, non per 7.

Vers. 7. 7. SICUT SUSTINERUNT ANIMAM MEAM, PRO NIHILO SALVOS FACIES ILLOS: IN IRA POPULOS CONFRINGES.

Predicit nunc ruinam adversariorum suorum, justo judice Deo illis reddente, quod proximo suo facere cogitaverunt. « Sicut, inquit, sustinuerunt animam meam, » id est, sicut in abscondito observantes expectaverunt vitam meam, ut eam perderent: ita tu Deus, « pro nulla re eos salvos facies, » id est, nullo modo salvabis, sed « in ira tua populos illos confringes, » et ad interfectionem persequeris. Hoc impletum est in hostibus Davidis, qui cum Saule rege simul interierunt in montibus Gelboe, ut dicitur lib. II Reg. cap. ult. Impletum est quoque in hostibus Christi, qui consumpti fuerunt in obsidione Jerosolymæ a Romanis, et reliquæ disperse inter gentes; sed multo magis implebitur in die ultimi iudicii. Hoc loco in codice hebraico et græco est manifesta corruptio: nam in hebraico, ubi nos habemus, pro *nihilò*, est על און *hal aven*, quod significat, *pro iniquitate*; sed legendum est, על און *hal aon*, *pro nihilò*: sic enim legit Septuaginta, et ipse etiam S. Hieronymus, S. Hilarius, S. Augustinus et alii. In græcis quibusdam codicibus est *oavus*, *expelles*, et sic legunt et exponunt Theodoretus et Euthymius. Sed vera lectio est *oavus*, *salvabis*, quæ respondet hebraice, et exponitur ab omnibus fere interpretibus. Porro illud, *pro nihilò salvos facies illos*, S. Hilarius exponit: *Resurgent quidem impii, sed pro nihilò, sive ad nihilum, quia non proderit illis resurrectio.* Sanctus vero Augustinus in bonam partem explicat: *pro nihilò, id est, sine meritis propriis, ex pura gratia salvabis illos.* S. Hieronymus tam in versione, tum in *Commentario*, impios non salvandos dicit: quod magis coheret cum sequentibus, « in ira populos confringes. »

Vers. 8. 8. DEUS, VITAM MEAM ANNUNTIAVI TIBI: POSUISTI LACRYMAS MEAS IN CONSEQUTU TUO.

Posteaquam de supplicio inimicorum locutus est, revertitur ad precandum pro se, ac dicit: « Deus, vitam meam annuntiavi tibi, » id est, narravi in oratione cursum vite meæ, transmigrations, varietates, labores: vox enim hebraica נודי *nodi* significat *mutationem et migrationem*; sed Septuaginta Interpretes verterunt, *vitam meam*, ut brevissime omnia comprehenderent: itaque per vitam intellexerunt cursum vite. Et tu « po-

suisti in conspectu tuo lacrymas meas, » id est, ego flens coram te exposui cursum afflictissime vite meæ, et tu misericors et pius Pater non avertisti faciem tuam, sed aspexisti cum misericordia lacrymas meas. In hebræo habetur, *pro in conspectu tuo, נודי נודי, quod utrem Hebræi significare dicunt.* Sed non solum Septuaginta verterunt, in *conspectu tuo*, sed etiam S. Hieronymus ex hebræo reddidit, *in conspectu tuo*, et sic habent omnes latini et græci codices. Quare vel vox illa significat *conspectum*, vel aliquid aliud legerunt, tum Septuaginta, tum S. Hieronymus. Parum autem refert, quod in hebræo habetur *numerasti*, pro eo quod nos habemus *annuntiavi*; nam facie potuit mutari persona secunda in primam addendo *nam*, vel alteram litteram hebraicam; et sensus est idem: nam et Propheta narravit suæ vite miseras, et Deus eas numeravit: idem autem verbum נספח *saphar*, *narrare et numerare* significat.

9. SICUT ET IN PROMISSIONE TUA; TUNC CONVERTENTUR INIMICI MEI RETRORSUM.

Prima pars hujus versiculi pertinet ad versiculum superiorem: nam non solum in codice hebraico conjunguntur hæc verba, sicut et in *promissione tua*, cum superioribus; sed etiam sic exponit Hilarius, Hieronymus, Augustinus, Euthymius et alii. Itaque sensus est: « Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, sicut et in promissione tua: id est, sicut promissisti te exauditorum deprecantes cum lacrymis, ita fecisti, quia « posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, » ut eas exaudires; et cum exaudieris, « tunc convertentur inimici mei retrorsum, » id est, fusi, fugatique dissipabuntur et peribunt. S. Augustinus exponit more suo in bonam partem, ut sensus sit: *Inimici, qui antea præire nos volebant, et ad interitum ducere, convertentur per penitentiam, et nos sequentur ad vitam, quomodo dixit Dominus Petro Math. xvi: « Vade post me, Satana, scandalum es mihi, quia non sapis quæ Dei sunt, » id est, noli me præire, sed post me ambula, quoniam dum præire tentas, scandalum es mihi.* Euthymius non minus utiliter exponit de demonibus, qui nos præire, et ducere cupiebant ad gehennam: sed per gratiam Dei nostras preces audientes coguntur retrocedere, et nos oblatrantes sequi, dum propter gratiam ad regnum, unde illi excederunt.

10. IN QUACUNQUE DIE INVOCAVERO TE, ECCE COGNOVI, QUONIAM DEUS MEUS ES.

Concludit gratias agendo, et laudando Deum. Ecce, inquit, experimento cognovi, quod in *quacunque die invocavero te, tu Deus meus es, » id est, tu declarabis exaudiendo, te meum esse Deum.*

11. IN DEO LAUDABO VERBUM, IN DOMINO LAU-

DABO SERMONEM : IN DEO SPERAVI, NON TIMEBO
QUID FACIAT MIHI HOMO.

Hanc versicolam exposuimus : est enim omnino idem cum versiculo quarto, eo excepto, quod hic bis repetitur, « in Deo laudabo verbum : » quamvis enim Interpres primo verbum dixerit, deinde sermonem, tamen in hebræo et græco est eadem vox utrobique. Quare poterat verbi, in *Deo laudabo verbum*, in *Domino laudabo verbum*. Cur autem primo dixerit, in *Deo*, deinde in *Domino*, ratio esse videtur, ut ostendat se confidere in Deo, ut iudice, quod significat nomen Dei, et ut executore justitiæ, quod significat nomen Domini, cui omnia serviunt. Addit : « Non timebo quid faciat mihi cæro, » ut declaret quod ibi dixerat, per carnem videlicet hominem intelligi debere.

Vers. 12. 12. IN ME SUNT, DEUS, VOTA TUA, QUÆ REDDAM,
LAUDATIONES TIBI.

Pro his omnibus beneficiis pollicetur se persolurum vota laudum in tribulatione concepta. « In me sunt, inquit, vota tua, » id est, in memoria mea sunt, sive in intimis præcordiis apud me conservantur, ut non excidant, « vota tua, » id est, promissiones tibi factæ a me. « Quæ reddam laudationes tibi, » id est, quæ vota reddam, vota videlicet laudum et gratiarum actionis, sive, quæ

PSALMUS LVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In finem. 1. Ne desperdas, David in
tituli inscriptionem, cum fugeret a facie
Saul in speluncam.

2. Miserere mei, Deus, miserere mei : quoniam
in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec
transeat iniquitas.

3. Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui
benefecit mihi.

4. Misit de cælo, et liberavit me : dedit in
opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, et veritatem
suam, 5. et eripuit animam meam de
medio catulorum leonum : dormivi conturbatus.

Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ,
et lingua eorum gladius acutus.

6. Exaltare super cælos, Deus et in omnem
terram gloria tua.

vota continent laudationes tibi assidue a me continendas.

13. QUONIAM ERIPUISTI ANIMAM MEAM DE MORTE, ^{Vers. 13.}
ET PEDES MEOS DE LAPSU : UT PLACEAM CORAM
DEO IN LUMINE VIVENTIUM.

Hæc est summa beneficiorum divinatorum. « Quoniam eripuisti animam meam de morte, » id est, vitam meam conservasti ab imminente morte, sive a Saule, sive ab Achis rege Philistinorum; « et pedes meos de lapsu, » id est, et conservasti me, ne laberer in peccatum inter tot et tantas tentationes, quibus provocabar, ut Saulem interficerem, vel ei maledicerem. Conservasti autem me a morte et a peccato, a morte corporali et spirituali, « ut placeam coram Deo, » sive ut ambulem (ut habet vox hebraica לְהִיטָלֵךְ *lehithalech*) placens Deo « in lumine viventium, » id est, in lumine vite hujus temporalis, quo carent, qui mortui sunt; item in lumine fidei et gratiæ, quo carent infideles et peccatores, ut tandem perveniam ad lumen gloriæ coelestis, quo fruuntur illi, qui soli vere proprieque viventes dei possunt. Possunt hæc etiam de Christo exponi, qui per resurrectionem liberatus est a morte carnis, et ab omni periculo subjacendi ulli passioni, et vivit, et regnat a dextris Patris in lumine viventium. Amen.

V. s. n. — Victori, ut non desperdas David
humilem et simplicem, quando fugit a facie
Saul in speluncam.

Miserere mei, Deus, miserere mei : quoniam
in te speravit [al. sperat] anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec
transeat insidia.

Invocabo Deum altissimum, Deum ultorem
meum.

Mittet de cælo et salvabit me, exprobrabit
conculcantibus me. SEMPER. Mittet Deus misericordiam suam et veritatem suam.

Anima mea in medio leonum dormivit ferocientium.

Filii hominum, dentes eorum lanceæ et sagittæ,
et lingua eorum gladius acutus.

Exaltare super cælos, Deus : in omni terra
gloria tua.

7. Laqueum paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foveam, et inciderrunt in eam.

8. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum : cantabo, et psalmum dicam.

9. Exsurge, gloria mea, exsurge psalterium et cithara : exurgam diluculo.

10. Confitebor tibi in populis, Domine, et psalmum dicam tibi in gentibus.

11. Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua.

12. Exaltare super cælos, Deus : et super omnem terram gloria tua.

Rete paraverunt gressibus meis, ad incurvandam animam meam [*h. incurvata est anima mea*].

Foderunt ante me foveam, ceciderunt in medio ejus. SEMPER.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum : cantabo et psallam.

Surge [*h. expergiscere*], gloria mea; surge [*h. expergiscere*], psalterium et cithara : surgam [*h. expergiscar*] mane.

Confitebor tibi in populis, Domine : cantabo [*h. psallam*] tibi in gentibus.

Quia magna usque ad cælos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua.

Exaltare super cælos, Deus ; in omni terra gloria tua.

Argumentum.— Hujus Psalmi idem fere est argumentum, ac præcedentis. Strophae duæ : vers. 2-3, precatio, periculi descriptio; vers. 6-12, pro liberatione gratiarum actio.

1. Præcentori, canendum ad modos carminis cujus initium est: Ne desperdas, carmen mysticum Davidis, cum fugisset a facie Saul in speluncam.

2. Miserere mei, Deus, miserere mei, nam in te confidit (confugit) anima mea, et in umbra alarum tuarum confido (confugio), dum transeat iniquitas.

3. Clamo ad Deum altissimum, ad Deum qui perficiet super me.

4. Mittet e cælis, et servabit me; licet probris afficiat me Deus inhians mihi, mittet Deus gratiam suam et fidem suam.

5. Anima mea (ego) in medio leonum jaceo inter flammantes, inter homines quorum dentes sunt hasta et sagittæ, et quorum lingua est gladius acutus.

6. Effer te super cælos, Deus; super omnem terram sit gloria tua.

7. Rete pararunt gressibus meis, quod (rete) incurvavit animam meam; foderant coram me foveam : ceciderunt in eam.

8. Firmum est cor meum, Deus, firmum est cor meum, canam voce et fidibus.

9. Expergiscere, gloria mea; expergiscere, lyra et harpa (nablium et cinnor), exurgam diluculo!

10. Celebrabo te inter populos, Domine: canam te inter gentes.

11. Nam magna usque ad caelos gratia tua,
et usque ad nubes fides (veritas) tua.
12. Effer te super caelos, Deus;
super omnem terram sit gloria tua.

NOTAE.

Vers. 1. Quod hic memoratur canticum *ne disperdas*, esse possunt quae *Deut. ix, 26*, leguntur preces Mosaicae, ut quae facile ad cantum sacrum adhibite esse possint. Juxta Hengstenberg, locutio *ne disperdas* non est ejuisdem carminis modus, sed verba sunt a Davide saepius in periculis constituto frequenter prolata, quo Psalmi hujus argumentum et quasi *symbolum* efformant. *Speluncam*, sive ea sit, de qua I. Sam. xxi, 1; sive ea, de qua *ibid.* cap. xxiv, 1. — Vers. 2. *Perfecit*, rem seu causam meam aget, me regem tandem constituet. Verterunt ita veteres, ac si *gamel* legisent. — Vers. 4. *Mittet* (in priori membro) quid? nil interest; satis est ut stet Deus pro me. Maurer, *dum probris afficit inhiantem mihi*; Hengstenberg, *probris afficit me homo inhians mihi*: quia, ait, *אחי* non Deo, sed hominibus congruit. — Vers. 5. Sensus: Vita mea summis exposita est periculis. *Flammantes*, homines iracundos; alii, *monstra flammans spirantia*. — Vers. 6. Sensus: Potentem gloriosumque te praebere me liberando: nam, etc. — Vers. 7. *Animam meam*, me, ad terram jamjam prostratum. Pro *rete*, ante *incuravit*, alii subaudiunt *inimicus*, vel *inimicusque*. Maurer intransitive vertit, *incuravit se*. — Vers. 9. *Gloria*, i. e. anima; alii, i. e. nabulum et cinno, quae sequuntur: minus recte. *Easurgam diluculo*; hodierni vertunt, *suscitabo auroram*, ut Ovidius de gallo, lib. XI *Metamorph.* 597:

Non vigili ales ibi cristati cantibus oris
Evocat auroram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saul in speluncam.

Historia, cujus occasione Psalmus iste conscriptus fuit, habetur lib. I *Reg.* cap. xxiv; tunc enim David Saulem fugiens absconditus est cum aliquot ex suis in spelunca Engaddi, et cum Saul casu ad eam speluncam devenisset, et solus in eam intrasset, ut purgaret ventrem, David, qui in parte interiore latebat, incitatus a suis, ut interficeret Saulem, noluit id facere, ex qua historia colligitur argumentum hujus Psalmi simile esse argumento Psalmi superioris. In titulo nihil est novi, praeter illa duo verba, *ne disperdas*, quae quid significant, incertum est. S. Hieronimus id refert ad Christi resurrectionem, per quam factum est, ne caro Christi in sepulcro corrumpere: nam alia lectio habet, *ne corrumpas*. S. Augustinus et S. Hieronymus interpretantur de titulo crucis Christi, quem Pilatus noluit corrumpere ad petitionem Judaeorum, quasi id praedixerit David hoc loco. Theodoretus et Euthymius exponunt de Davide, qui noluit occidere Saulem, cum impune posset. Itaque volunt ad aeternam rei memoriam scriptum *ne disperdas*, sive *ne perdas*, quia David non perdidit Saulem. Sed quoniam hac expositio in hunc Psalmum quadrat, tamen in Psalmum LVII et LVIII, ubi est eadem sententia in titulo, non videtur quadrare. Alii volunt Davidem pro se rogare Deum, ut non sinat eum occidi, et periri. Alii denique arbitrantur, illis verbis significari instrumentum musicum, in quo Psalmi isti concinendi erant.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. MISERERE MEI, DEUS, MISERERE MEI: QUONIAM IN TE CONFIDIT ANIMA MEA.

Vers. 2. ET IN UMBRA ALARUM TUARUM SPERABO, DONEC TRANSEAT INIQUITAS.

David in spelunca precatur Deum pro liberatione a persecutione Saulis, et in hoc figura Christi est, qui lat. us in spelunca in forma servi, cum *esset Dominus omnium*, orat pro liberatione corporis sui, quod est Ecclesia, a persecutione

Satanae et ministrorum ejus. « Miserere, inquit, mei, Deus, » id est, tu Deus misericors tolle miseriam, quam patior ob periculum vite, cui Saul insidiatur. « Miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. » Confidentia in Deo est optima ratio, quae allegari potest ad impetrandam misericordiam, cum Deus promiserit auxilium confidentibus in se. « Et in umbra alarum tuarum sperabo, » id est, non solum hactenus in te confidit anima mea; sed etiam perseverabo in hac

Confidentia in Deo optima ratio ad impetrandum misericordiam.

confidentia toto tempore quo protectione indigebo, quod erit, « donec transeat iniquitas. » id est, donec fidem habeat haec nostra peregrinatio, et exitum a patria caelesti; tandem enim durabit iniquitas, quamdiu durabit peregrinatio, in qua mali bonis admixti sunt. Porro metaphora illa de umbra alarum Dei familiaris est Scripturae sanctae: nam in *Psalm.* XVI dicitur: « Sub umbra alarum tuarum sperabo; » in *Psalm.* LXII: « In velamento alarum tuarum sperabo; » et in *Psalm.* XC: « Sub pennis ejus sperabis; » et Dominus *Math.* XXIV: « Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluit? » Sensus autem est: Sperabo in protectione tua, quomodo sperant pulli in protectione gallinae, quae sub alas colligit eos, et mirabili zelo a milvo defendit. Significatur hac metaphora ingens amor Dei erga suos electos, quos fovet et protegit, ut res sibi unice charas.

Vers. 3. CLAMABO AD DEUM ALTISSIMUM, DEUM QUI BENEFECIT MIHI.

Ex hac fiducia qua sub umbra alarum Dei sperabit, prodibit clamor « ad Deum altissimum, » id est, ad supremum Judicem, qui super omnes alios judices in altissimo throno residet; et ratio clamandi erit experimentum proprium: jam enim expertus erat David, clamando ad Deum se multum profecisse. « Clamabo, inquit, ad Deum, qui benefecit mihi, » id est, qui ultus me est de inimicis meis: vox enim hebraica *gomer* hoc loco non significat *benefacere* absolute, sed *ulcisci*, ac per hoc benefacere ulciscendo innocentium injurias; unde S. Hieronymus vertit ex hebraeo: *Invocabo Deum altissimum, Deum ultorem meum*. Qualis autem fuerit haec ultio, habetur lib. I *Reg.* cap. XXIII. Nam cum Saul cinxisset exercitu suo montem, ad quem David confugerat, ut jam de vita sua pene desperaret, providentia divina fecit ut nuntius veniret ad Saulem, qui referret Philistaeos cum magnis copiis in terram Israelitarum se infudisse: quo nuntio accepto coactus est Saul recedere a persequendo Davide, cum magno suo opprobrio et dolore. Et hoc breviter attingitur in sequenti versiculo.

Vers. 4. MISIT DE CAELO, ET LIBERAVIT ME, DEDIT IN OPPROBRIUM CONSCULCANTE ME.

Vers. 5. MISIT DEUS MISERICORDIAM SUAM ET VERITATEM SUAM, ET ERIPUIT ANIMAM MEAM DE MANU CATULORUM LEONUM: DORMIVI CONTURBATUS.

Vers. 6. FILII HOMINUM, DENTES EORUM ARMA ET SAGITAE, ET LINGUA EORUM GLADIUS ACUTUS.

« Misit de caelo, » auxilium videlicet, « et liberavit me, » quando cinctus legionibus hostium jamjam capiendus et occidendus eram. « Dedit in opprobrium consculcantes me, » id est, exposuit probris Saulem et milites ejus, qui me ut

pulverem conculcabant et contemnebant, quando re infecta coacti sunt recedere, et Philistaeis occurrere, ut supra diximus ex cap. XXIII lib. I *Reg.* « Misit, inquam, de caelo misericordiam et veritatem, » quasi duas manus suas, « misericordiam » qua liberaret me, « et veritatem, » id est justitiam, qua hostes meos pudore et dolore afficeret. « Et eripuit animam meam, » hoc est, vitam meam, « de medio catulorum leonum, » id est, Saulis et militum ejus, qui ferocia leones juvenes, ac per hoc fortissimos, referebant. Sed etiam sic liberatus ab imminente morte, tamen « dormivi conturbatus, » quia timidi detractiones et calumnias inimicorum meorum, quorum dentes et lingua feriunt instar lancearum et gladio- rum acutorum. In hebraeo deest verbum *eripuit*, et sic vertit S. Hieronymus: *Animam meam in medio leonum dormivi ferocientium*. Sed in hebraeo codice non est *dormivi*, sed *dormivi*, *אשבה* *eshebah*, in prima persona. Quare vel excidit verbum *eripuit*, vel subintelligi debet; et quia Hebraei non habent casus, recte possumus vertere, tam *anima mea*, quam *animam meam*. Denique illud, *conturbatus*, quod Hieronymus vertit *ferocientium*, videlicet leonum, in hebraeo proprie significat *ardentem, inflammatum*, quod satis apte convenit cum voce *conturbatus*: qui enim conturbati sunt, aestuare et ardere solent. Itaque lectio hebraica non difficulter cum nostra graeca et latina concordari potest, et hunc sensum facere: *Animam meam eripuit de medio leonulorum, dormivi astutus, et conturbatus*. Cur autem dormierit conturbatus, quando jam liberatus erat, exponit cum addit: « Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum gladius acutus, » id est, « dormivi conturbatus, » quoniam etiam si Saule recedente liberatus eram a morsu leonum, qui de propinquo mordent, tamen sciebam non deesse detractores et calumniatores, qui etiam longe feriunt, instar jaculorum et sagittarum; multi enim erant, qui calumniis suis incitabant Saulem adversus Davidem, ut ipse testatur lib. I *Reg.* c. p. XXIV: « Quare, inquit, audis verba hominum loquentium: Quareit David malum adversum te? » Porro phrasid illa: *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae*, est Hebraeorum propria; sensus autem est: Filii hominum tales sunt, ut dentes eorum sint veluti lanceae (hoc enim sonat vox hebraica *אנית* *hanuth*, pro qua Septuaginta reddiderunt *arma et sagittae*). « Et lingua eorum » veluti « gladius acutus: » quibus verbis significatur detractio, quae per instrumenta dentium et linguae formatur, et non minus nocet et interimit, quam lancea, sagitta et gladius, cum incitet ad iracundiam, et sit causa malorum plurimorum.

7. EXALTARE SUPER CAELOS, DEUS, ET IN OMNEM TERRAM GLORIA TUA.

Exposito timore suo precatur Deum, ut exer-